

DEĞİŞEN PARADİGMALAR DÜNYASINDAN NİTEL VE NİCEL ARAŞTIRMALARA BAKMAK: FELSEFİ YAKLAŞIMLARDAKİ DÖNÜŞÜMÜ ANLAMAK

ZAFER İBRAHİMOĞLU*

Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi – İstanbul/TÜRKİYE

ÖZET

Bu çalışmada, nitel ve nicel araştırmaya temel teşkil eden felsefi paradigmlar ve bu paradigmlardaki zaman içerisinde yaşanan dönüşüm incelenmeye çalışılmıştır. Nicel araştırma geleneğinin sembolize ettiği pozitivism ve nitel araştırmaya dayanak sağlayan pozitivist ötesi (yorumlayıcı) felsefi paradigmlar tarihsel boyutta ve karşılaştırmalı olarak sunulmaya çalışılmıştır. Felsefi paradigmlardaki değişimlerin açıklanmasının ardından nitel ve nicel araştırmanın temel özellikleri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Sözcükler: *Paradigma, pozitivism, post pozitivism, nitel araştırma, nicel araştırma.*

SUMMARY

Paradigms that are constructed a base for qualitative and quantitative researches and their transformation with time are investigated in this study. Positivism which symbolises the quantitative research tradition and post-positivist (interpretive) paradigms are presented in historical and comparative meaning. After explanation of philosophical transformations, main characteristics of qualitative and quantitative researches are covered.

Key Words: *Paradigm, positivism, post positivism, qualitative research, quantitative research*

GİRİŞ

Tarihsel süreç içerisinde, dünyayı tanıma ve anlamlandırma faaliyetleri insanların en büyük uğraş alanlarından birini oluşturmuştur. Tanımaya gayret gösterdiği dünya üzerindeki yerini de sorgulayan birey, açıklamalarında farklı temellendirmelere dayanan değişik bakış açıları geliştirmiştir. Paradigma kavramı, en genel anlamıyla, insanın dünyayı anlamlandırma kullandığı bu bakış açısını ifade eden şekliyle ilk olarak Kuhn tarafından 1960'lı yıllarda kullanılmıştır (Şimşek, 1994). Lincoln ve Guba (1985) paradigmayı gerçek dünyayı anlamada kullanılan perspektif olarak görmüş; hayatta neyin önemli olduğunu, neyin sorun olarak algılanması gerektiğini ve bu soruna nasıl bir yolla çözüm bulunabileceğini ortaya koymaya çalışan düşünce sistemleri olarak ifade etmişlerdir. Her paradigma, var olan başka bir düşünce sistemine alternatif olarak ortaya atılmış ve insanların gerçek hayata ilişkin inançlarını sistematik bir bakış açısı altında toplamayı hedeflemiştir (Peca, 2001). Dünyayı tanımada ve anlamlandırmada ortaya çıkan bu farklılık, paradigmlar arasındaki belirgin ayrımları beraberinde getirmiştir. Her paradigma, kendi sistematik dünya görüşüne uygun bir araştırma yöntem bilimi ortaya koymuş, gerçek dünyanın doğru keşfinde izlenmesi gereken yolları belirlemeye çalışmıştır (Howe, 1988).

* **Yazar:** zafer.ibrahimoglu@marmara.edu.tr

“Kuhn’a göre paradigma bilimsel sorgulamanın temeli idi ve bir konu hakkında bilim adamlarının ortaklaşa ortaya koydukları modelin içinde paradigma kavramı yatıyordu. Kuhn (1982: 45-46) : “Paradigmaların incelenmesi, öğrenciyi ilerde içinde uygulama yapacağı bilim topluluğunun üyesi olmaya hazırlayan en esaslı unsurdur. Bu çevrede birlikte çalışacağı insanların da kendi araştırma alanlarının temelini aynı somut modellerden öğrendikleri için, öğrencinin gelecekte yapacağı uygulamanın esas hakkında açık bir anlaşmazlığa yol açması uzak bir olasılıktır. Yaptıkları araştırma ortak bir paradigma üzerine kurulu olan insanlar bilimsel uygulamada aynı kurallara ve ölçütlere bağlıdır. Bu bağlılık ve bunun sonucunda ortaya çıkan fikir birliği, olağan bilimin, yani başka bir deyişle, belli bir araştırma geleneğinin doğması ve süre gitmesinin ön koşuludur.”

Orta Çağ Avrupa’sının baskıcı, akli bir kenara bırakıp dinsel temalar etrafında dünyayı anlamlandırma çabası önce Reform ve Rönesans hareketlerini ve bunların yaydığı ışık etrafında aydınlanma düşüncesini ortaya çıkarmıştır (Gordon, 1991). Ortaya çıkan bu yeni anlayışın iki önemli temel özelliği vardı; kilisenin otoritesinin azalması ve bilimin otoritesinin artması (Russell, 1997). Aydınlanma düşüncesinin amacı, din ve mitsel olgularla açıklanmaya ve ulaşılmaya çalışılan iyi, güzel ve doğruya akli kullanarak ulaşabileceğini açıklamak; oluşturulacak toplumsal ve felsefi düşünceleri, akli ve buna bağlı olarak mantıksal sorgulama süzgecinden geçirmek gerektiğini ifade etmekte (Çiğdem, 1993; Alatl, 2004). Aydınlanma çağı, yaratıcılığın zirvede olduğu iki altın çağdan biri olarak ifade edilmekte; bu devirde ortaya konan yeniliklerin toplumsal hayattaki önemli kırılma noktalarından biri olduğu iddia edilmektedir (Bastick, 1999).

Pozitivizm

Aydınlanma çağının açtığı yolda akli ön plana alıp metafizik olguları ortadan kaldırmaya çalışan Kant, Newton, Wesley, Locke, Voltaire gibi isimler pozitivist felsefenin bugün bile çoğunlukla egemen olduğu bilim ve dünyayı anlama yapısının temel taşlarını oluşturmaya çalışmışlardır (Yıldırım ve Şimşek, 2006; Ural, 2006). Pozitivist görüşün sayılılarını Antik Yunan’a, Aristoteles’e kadar indiren kimi düşünürler (Lincoln ve Guba, 1985) olmakla birlikte bugün dahi etkili olan düşünce sisteminin sistematik hale getirilişinde Newton ve Galileo’nun yapmış oldukları çalışmalar büyük önem taşımaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Hatta günümüzde dahi pek çok alanda etkisini sürdüren bilimsel düşünce çerçevesi Newton’cu felsefe olarak tanımlanmaktadır (Şimşek, 1994). Newton’un ortaya koyduğu yasalar etrafında yeni bir doğa algısı da oluşmuş; gizemlerle dolu bilinemez bir alan olan doğa artık ölçülebilen bir çalışma alanına dönüşmeye başlamıştır (Bağlı, 2002).

Felsefi anlamda pozitivistimin asıl kurucusu Agouste Comte’dur. 19. Yüzyılda yaşamış olan Fransız filozof, ortaya koyduğu pozitivist paradigmayla bugün dahi adından sıkça söz ettirmektedir. Comte, din ve mitolojiye dayalı dünyayı anlama çabalarına karşı çıkmış, ortaya koyduğu pozitivist paradigmayla, aklın egemenliğini hâkim kılmaya çalışmıştır. Comte’a göre, sosyal hayatta pratik uygulaması olmayan teolojik bakış açısı insanlara herhangi bir fayda sağlamadığı gibi dünyayı keşfetme çabalarına da katkı sağlamamaktadır; çözüm sosyal hayatta pratik faydasının görüldüğü ve gerçek dünyanın doğru bir şekilde anlamlandırılabilmesini sağlayan akli temelli pozitivist paradigmadır (Comte, 1848).

Pozitivist paradigma, tümelin bilgisini elde etme gayretini benimsemiş; tekil durumlara ilişkin bilgi kavramını önemsiz olarak addetmiştir (Can, 2005). Paradigma, üç aşama yasasına dayalı olarak açıklanır; insan zihni, teolojik, metafizik ve pozitivist olmak üzere üç aşamalı hiyerarşik

bir yapıya sahiptir. Teolojik aşamada, doğüstü güçlere anlam yükleme varken ikinci aşama olan metafizikte olaylara doğüstü değil ama soyut bir takım temellendirmelere gidilir ve son aşama olarak pozitivist aşamada zihin akıl ve mantık vasıtasıyla olayları temellendirir (Fırat, 2006).

Comte, ortaya koyduğu pozitivist paradigmanda bilen ile bilinen arasında herhangi bir etkinin var olmadığını, bilginin bilenden bağımsız olduğunu ifade etmiştir. Dünyayı anlamada 6 önemli bilimden bahseden Comte bunları matematik, fizik, kimya, psikoloji, astronomi ve sosyoloji olarak belirlemiş ve bunlar arasında da özellikle sosyoloji üzerinde durmuştur (Peca, 2000). Sosyolojinin kurumsallaşması aşamasında da önemli çalışmalar gerçekleştiren Comte, pozitif bilim bakış açısından dolayı ortaya koyduğu toplum bilimine sosyal fizik adını vermiştir (Skirbekk and Gilje, 2001).

Pozitivist felsefe objektifliğe büyük önem vermekte, ulaşılabilecek bir bilginin doğruluğunu nesnellik ölçüsünde değerlendirmektedir (Johnson and Onwuegbuzie, 2004). Nesnellüğün yanında indirgeme (reductionism) de pozitivistizmde üzerinde önemle durulan konulardan biridir. Pozitivistler, karmaşık süreçlerin açıklamasında, soyut ifadelerden kaçınmış gözle görünür ölçülebilir kavramları kullanmayı tercih etmişlerdir (Goles and Hirschheim, 2000; Yıldırım ve Şimşek, 2005). Pozitivistizm, sosyal dünyanın doğal dünyayı tanıma teknikleriyle keşfedilebileceğini iddia etmekte; sosyal bilimlerde fen biliminin metodolojisinin kullanımını öngörmektedir (Mertens, 1998).

Bales (2002) pozitivist felsefenin üç özelliğini şöyle belirtmektedir; Özel gözlem, kurallar ve ampirik genellemeler, teorik ifade ve tanımlamalar. Sistematik ve objektif olarak toplanan verilerin matematiksel ve istatistiksel analizi ve bu analizlere dayanan öngörülebilirlik, pozitivist felsefenin araştırma anlayışını karakterize eden özellikler arasında yer almaktadır (Onwuegbuzie, 2000). Pozitivistizmde bilimin amacı doğal fenomenleri tahmin ve kontrol etmektir. Gerçek dünyayı bu doğal fenomenler yönlendirmekte olduğu için, bunların keşfi aynı zamanda dünyayı anlamlandırmayı da sağlamış olur (Guba, 1990).

Şimşek'e (1994:3) göre pozitivist felsefenin temel özellikleri şöyle ifade edilebilmektedir: Gerçeklik basittir, hiyerarşi düzenin ilkesidir, evren mekaniktir, gelecek ve yön bellidir, nedensellik ilişkisi mevcuttur, değişim niceliksel ve birikim şeklindedir, nesnellik zorunludur.

Pozitivist paradigmanın araştırma yöntemini nicel araştırma geleneği temsil etmekte; ortaya konan pozitivist temeller üzerinde nicel araştırmalar yapılmaktadır (Bryman, 1984). Aşağıda nicel araştırma geleneği ve temel özellikleri üzerinde durulacaktır.

Nicel araştırma, araştırmacı ile araştırılan konu arasındaki etkileşimin ya çok az olduğu ya da hiç olmadığı varsayımından hareket etmekte; araştırmacının konuya katılımını objektifliğin sarsılması olarak görmektedir. Genelme ve indirgeme nicel araştırmalarda önemli yer tutar. Elde edilen bulguların aynı şartlar altında tekrar edilebilmesi ve genellenebilmesi nicel araştırma kurallarındandır. Veri toplama sırasında, standart hale gelmiş veri toplama araçlarının kullanımı esas olup verilerin analizinde matematiksel bir yol izlenir. İncelenen konu neden-sonuç içerisinde incelenmeye çalışılır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Post Pozitivistizm (yorumlayıcı felsefe)

Pozitivist felsefenin egemenliğini kurduğu Aydınlanma çağı sonrası dönemde, geçerli kabul edilen bilim anlayışı doğa bilimlerinin kullandığı nicel yöntemlerdi (İnal, 1994). 19. Yüz yılda

kendilerine bilim dünyasında yer bulmaya çalışan sosyal bilimciler, geçerli bilgi ürettiklerini kanıtlayabilmek için doğa bilimlerinin yöntemlerini kullanmaya çalışıyorlardı[†]. 20. Yüz yıla gelindiğinde ise bu tabloda bir farklılaşma görülmeye başlandı. Önceleri, pozitivist felsefenin etkisinde bilim yapmaya çalışan bazı bilim adamları farklı bir paradigmasal konum kazanmaya başladılar (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Dilthey, Gadamer ve Weber gibi düşünürler sosyal bilimlerin doğası gereği fen bilimlerinden farklılaştığı noktalar ve bunlara bağlı olarak var olan değişik bakış açıları üzerinde tartışmaya başladılar (Weinberg, 2002). Pozitivist felsefenin çizmiş olduğu tartışmasız bilim çevresinin ilk etkili eleştirisini Popper ve Kuhn'un yazılarında görmekteyiz. Popper, tarih ve toplum hakkında önceden bilgi vermenin imkânsızlığından bahsederken, Kuhn, doğru kavramı üzerinde durmuş ve bugün doğru olarak kabul ettiğimizi yarın yanlış olarak kabul edebiliriz diyerek pozitivist felsefenin tartışılmaz, genel geçer doğru, gerçek kavramına eleştirel bir bakış getirmiştir (Kuhn, 1982; Can, 2005). Kuhn'un öne sürdüğü fikirler pek çok alandan farklı bilim adamı ve düşünür tarafından destek bulmuş ve özellikle sosyal bilimcilerin kendi paradigmalarını yeniden sorgulamalarının yolunu açmıştır (Budd and Hill, 2007). Kuhn'a göre, her paradigma doğru olanı farklı görür ve tanımlar, bu açıdan evrensel bir paradigma birliği olamayacağı için evrensel bir doğrudan da bahsetmek mümkün değildir (Kuhn, 1982; Skirbekk and Gilje , 2006).

Einstein'ın görelilik kuramı, Heisenberg'in belirsizlik ilkesi ve Bohm'un ortaya koyduğu parça bütünü özelliğini temsil eder teorisi gibi çalışmalar, oluşan yeni bilim paradigmasının ilerlemesinde mihenk taşı görevi üstlenmişlerdir (Şimşek, 1994).

Bayram (2007:4) yorumlayıcı bilim anlayışının temel özelliklerini şöyle belirtmektedir;

- 1- Bilimsel aşamaların hiçbir aşaması değer yargılarından bağımsız değildir.
- 2- Tek doğru yöntem söz konusu değildir.
- 3- Bilimsel çalışma, metafizik temellere dayanabilir. Yani bir bilimsel kuramın temel varsayımları ampirik olarak test edilebilir nitelikte olmayabilir.
- 4- Bilim insanlarının çalışmalarında kanaatlerini, inançlarını ve ikna yöntemlerini ve retoriklerini temel almaları matematik ve istatistikî yöntemleri temel almalarıyla eşdeğerdir.
- 5- Toplumdan soyutlanmış sadece bir seçkinler grubuna hitap eden bilim, özgürleştirici olma yerine totaliter olma riskini taşımaktadır.

Yorumlayıcı felsefe, mutlak tartışmasız evrensel doğru kavramını reddederek, bilmede bilenen etkisini ve buna bağlı olarak ortaya çıkabilecek farklılıklara vurgu yapmaktadır (Biber and Leavy, 2005). Bu felsefi dönüşümün evrensel doğru üzerine yönelttiği eleştirilerin temelinde farklılık kavramı yatmaktadır (Kanpol ve Yılmaz, 1992).

Kale (2002) yorumlayıcı felsefenin ortaya çıkması ve temel farklılıklarını şöyle ifade etmektedir;

“...18.Yüzyıl Aydınlanma Dönemi ile başlayan akıl çağı; aklın egemenliği, modernizm kavramının da gündeme gelmesine; bu ve bundan sonraki çağlar olarak nitelenmesine yol açmıştır. Modernizmi ya da modern çağları betimleyen temel olgular şöyle sıralanabilir; akıl, rasyonellik, objektiflik, mantık, gerçeklik, pozitivist. Postpozitivist ise getirdiği felsefe ile bu kavramları idol olmaktan çıkarmış ve böylelikle bunların iktidar sahipliği uğruna soğuk, içi boş kavramlar haline getirilmesini kısaca modernlik adına dünyanın büyüünün giderilmesini önlemiştir.

[†] Gulbenkian Komisyonu, sosyal bilimlere açın, sosyal bilimlerin yeniden yapılanması üzerine rapor,2003.

Modernizmde öznellik; teklik, evrensellik, amaçsal rasyonellik; post pozitivismde de hem teklik, hem çokluk, eşitlik ve amaçsal rasyonellik gibi temel olgulardan hareket eder...”

Yorumlayıcı felsefe, bilginin keşfedilmediğini, oluşturulduğunu ve yorumlandığını iddia etmektedir. Bu bakımdan Constructivism öğrenme ve bilgi anlayışıyla paralellik göstermektedir (Şimşek, 1994).

Yorumlayıcı paradigma, bilgiyi bireylerin anlam dünyalarıyla üretilmiş ve yorumlanabilir olarak görmektedir. Birey, bilgi oluşturma sürecinde aktif olarak yer almaktadır. Tümevarımsal bir anlayışın benimsendiği yorumlayıcı felsefede, değişkenlerin karşılıklı olarak birbirini etkilemesi esastır (Can, 2005).

Yorumlayıcı felsefenin ortaya koyduğu temel ilkeleri Şimşek (1994:9) ise şöyle ifade etmektedir;

- Gerçek karmaşıktır
- Heterarşi düzendir
- Evren holografiktir
- Gelecek ve yön belirsizdir
- İlişkilerde nedensellik vardır
- Araştırmacının belli bir perspektifi vardır.

Pozitivizm ötesi/yorumlayıcı paradigma, dünyaya getirmiş olduğu yeni bakış açısına paralel olarak araştırma metodolojisinde de farklılık oluşturmuş; pozitivist felsefenin sembolleşen değeri olan nicel araştırma geleneğinden ayrılarak nitel araştırma anlayışını oluşturmuştur. Nitel ve nicel araştırma geleneklerinin farklılaşmasında inceleme alanları olan sosyal bilimler ile doğa bilimler arasındaki farklılıklar da etkili olmaktadır. Bu farklılıklar temel olarak şöyle ifade edilebilir (Ekiz, 2004):

- Sosyal bilimlerde araştırma kontrol altında olmazken doğa bilimlerinde kontrollü bir araştırma süreci mevcuttur.
- Sosyal bilimler araştırma sürecinde pek çok değişkene değinmek zorunda iken, fen bilimleri belirli faktörleri ele alabilmektedir.
- Sosyal bilimlerde genelleme yapma gibi bir durum yokken fen bilimlerinde genelleme vazgeçilmez bir unsurdur.
- Sosyal bilimler çoğu zaman doğrudan ölçülmesi zor olan kavramlarla çalışırken, fen bilimleri ölçülebilir nesnel olgularla çalışma iddiasındadır.

Nitel Araştırma Metodolojisi

Nitel araştırmanın literatürde pek çok tanımı mevcuttur (Weinberg, 2003; Sherman and Webb, 1990; Miles and Huberman, 1994; Powney and Watts, 1987; Brayman, 1984). Nitel araştırma geleneğini sekiz dönemde inceleyen Denzin ve Lincoln (2005) tanımlama yaparken bu tarihsel sürecin göz ardı edilmemesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Yirminci yüzyılın başlarında geleneksel dönemden başlayan bu süreç değişik aşamalardan geçerek günümüze gelmiştir.

Nitel araştırma, doğal ortamın nitel veri toplama yöntemleri olan gözlem, görüşme ve doküman analizi ile anlamaya çalışma faaliyeti olarak tanımlanabilse de (Yıldırım ve Şimşek, 2006; Denzin ve Lincoln, 2005) literatürde genelde temel özellikleri verilerek açıklanmaya çalışılmaktadır. Nitel araştırmanın temel özellikleri şöyle ifade edilebilir (Patton, 1990; Bogdan and Bigden, 2003; Yıldırım ve Şimşek, 2006; Ekiz, 2004; Strauss and Corbin, 1998);

- *Doğallık*: Nitel araştırma, inceleyeceği konu, süreç ya da olguyu kendi doğallığı içerisinde gözlemlemeyi öngörmektedir. İncelenecek sürecin en iyi kendi doğallığı içerisinde gerçekleştiği anda anlaşılabilmesi nitel araştırma paradigması tarafından kabul edilmektedir.
- *Betimsel veri*: Nitel araştırmada, sayısal verilerden ziyade incelenen durumu açıklamaya ve daha derinden anlamaya yarayacak betimsel veriler kullanılmaktadır. Nitel araştırmada temel olarak üç çeşit veri toplama yöntemi kullanılır; görüşme, gözlem ve doküman analizi.
- *Araştırılan kişilerin bakış açısını keşfetme ve yansıtma*: Nitel araştırmalar, haklarında araştırma yapılan kişilerin keşfedilmek istenen durum, olay ya da olgu hakkındaki algılarını ortaya koymayı amaçlar.
- *Araştırmacının katılımı*: Nitel araştırma yapan bir araştırmacı, araştırma yapacağı konudan bağımsız, onunla etkileşimsiz değildir. Araştırma boyunca incelenecek süreç içerisinde zaman geçirir, katılımcılarıyla birebir görüşmeler yapar ve bu gözlem ve bilgilerden oluşan bakış açısını veri analizinde kullanır.
- *Esnek araştırma deseni*: nitel araştırma önceden kesin hatları çizilmiş araştırma metodundan ziyade, derinlemesine ve gerçek bilgi ve algıların ortaya konması için araştırma sürecine esneklik kazandırmıştır. Araştırmacı, gerekli gördüğü takdirde araştırma sürecine yeni katılımcıları ekleyebilir.
- *Tümevarım*: Araştırmacı, önceden ortaya attığı herhangi bir hipotezi araştırma sürecinde kanıtlanma gibi bir misyon yüklenmez. Tam tersine, araştırmadan elde edilen veriler ışığında incelenen konu hakkında açıklamalar yapılabilecek bir kuram oluşturma hedeflenmektedir.

SONUÇ

Yaşadığı hayatı ve dünyayı tanımaya ve anlamlandırmaya çalışan insanoğlu, tarih boyunca bunu başarabilmeye çalışmış; bu uğurda yoğun fikri tartışmalar yapmıştır. Paradigma diye ifade edilen kavram, insanoğlunun hayatı anlamlandırmaya çalışma gayretinden doğan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyayı anlamada doğruyu, yanlış ve bunlara ulaşılabilecek yegâne yolları belirlemede yol gösteren düşünce sistemleri paradigma olarak adlandırılmaktadır. Her paradigma, insanların gerçeği bilme ve ona ulaşma ihtiyaçlarını en doğru şekilde karşılayabilme hedefiyle ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında paradigmanın ortaya çıkışında tepkisellik de önemli rol oynamakta; her bir yeni paradigma var olana alternatif olarak sunulmaktadır. Geçerli olan paradigmanın doğruları, genel kabul görür ve bir müddet bu doğrular egemenliğini sürdürür, ta ki bu sayıtların karşısına insanları ikna edici farklı söylemler çıkana kadar. İnsanlar, inandıkları bir doğrunun yanlış olduğuna kolay kolay ikna olmazlar, bu nedenle egemen paradigma değişimi çok zaman alıcı ve sancılı bir süreci ifade eder. Tartışmasız doğru olarak kabul gören değişmezlerin, sorgulanır ve hatta reddedilir olması çok kolay kabul edilebilecek bir olay değildir. Bu açıdan bakıldığında, tarih boyunca egemen paradigma değişimlerinin uzun zaman dilimleri içerisinde ve yoğun tartışmalar sonucunda gerçekleşmiş olmasını anlamak kolay olacaktır.

Orta Çağ Avrupa'sının akli dışlayıp teolojik temelli dünyayı anlama çabası Rönesans ve Reform hareketlerinin açtığı yoldan yürüyen bilim adamı ve filozofların çalışmalarıyla ortadan kaldırılmış ve Aydınlanma Çağı denen dönem başlamıştır. Kilisenin tartışmasız otoritesinin sarsılması ve akla dayalı bilim anlayışının yükselmesi bu dönemin en önemli iki özelliğini ifade etmektedir. Aydınlanma Çağı'nda bu büyük paradigma değişimini sağlamaya çalışan düşünürlerin temel hedefi, teoloji ve mitolojiye dayalı, doğru ve güzel kavramlarını ve bunlara ulaşma yollarını akıl süzgecinden geçiren ve mantiki tutarlılığı olan bir bakış açısıyla değiştirmektir. Newton ve Galileo bu büyük dönüşümün öncü isimler arasında yer alarak

günümüzde dahi geçerliliğini koruyan bir takım yasalar oluşturmuşlardır. Günümüzde bazı çevrelerce kabul gören bilim anlayışı Newton'cu bilim olarak adlandırılmaktadır.

19.yüz yılda yaşamış olan Fransız filozof Comte, bu büyük değişimin kurumsallaşmasında en önemli adımlardan birini atmış ve pozitivism diye isimlendirilen felsefi paradigmanın kuruculuğunu üstlenmiştir. Pozitivism, mitoloji ve teolojik temelli bilim anlayışını reddetmekte; aklın rehberliğinde objektif, nesnel bilgi üretimini esas almaktadır. Pozitivist felsefenin araştırma geleneğini nicel araştırma metodolojisi temsil etmektedir. Araştırma sürecinde, araştırmacının etkisini kesin bir şekilde reddeden nicel gelenek, veri analizinde sayısallaştırma ve matematiksel imgeler önem taşımaktadır. Önceden standartlaştırılmış veri toplama araçları ile veri toplama esastır ve bu süreçte, araştırmacı ile araştırılan konu veya süreç arasında bir etkileşimin mevcudiyeti kabul edilemez.

Egemen paradigma olarak bilim dünyasına yön veren pozitivismin etkisinde yetişen bazı sosyal bilimciler zamanla bir farklılaşmanın kaçınılmaz olduğunu görmeye başladılar. Sosyal bilimlerle fen bilimlerinin doğalarındaki farklılıklar bunların araştırma felsefelerine de bir şekilde yansımalıydı. Çok boyutlu, değişkenli tarihi ve toplumsal süreçleri belirli kalıplarla açıklamaya çalışan pozitivist felsefenin artık bu iş için yeterli gelmediğini; farklı bir metodolojinin varlığının kaçınılmaz olduğunu ifade eden bilim insanlarının sayısı artmaya başladı. 20. Yüzyıl, pozitivist ötesi/yorumlayıcı felsefenin etkisinin hissedilmeye başlandığı bir dönem oldu. Nesnel, evrensel doğru kavramı yorumlayıcı felsefe tarafından reddedilmektedir. Yorumlayıcı felsefenin araştırma yöntemlerindeki temsili nitel araştırma yöntemidir. Nitel araştırma, araştırmayı doğal ortamında ve olduğu şekliyle ifade etmeye çalışan bir çalışma şeklini benimsemektedir. Görüşme, gözlem ve doküman incelemesi en çok kullanılan veri toplama araçlarıdır. Toplanan verilerin sayısal analizlerinden çok betimsel analizi ön plandadır ve incelenen konu hakkında derinlemesine açıklamalar ve anlamlar oluşturulmaya çalışılır. Bu anlam oluşturma sürecinde araştırmacı ve araştırılanın bakış açısı bir şekilde değerlendirmeye katılmakta, etkileşimin varlığı kaçınılmaz bir gerçeklik olarak ifade edilmektedir.

KAYNAKÇA

Alatlı, A.(2010). Bin yılın muhasebesi. Doğu Batı Dergisi, 3(10):11-15.

Bağlı, M.(2002). Klasik Fizik Newton Paradigmasının İlkeleri Bağlamında Modern Bilincin Ve İktidarın İmkânları: Özgürlük Ve Yetkinlik. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(3): 33-57.

Bales, B. (2002). Paradigm Privilege: Determining The Value Of Research In Teacher Education Policy Making. *Educational Resources Information Center*.

Bastick, T. (1999). Historiometrics Of Creativity: A Philosophical Critique. *Educational Resources Information Center*.

Bayram, Y. (2007). Postmodernizm. Baykara, Sonbahar, 5: 37-39

Biber, H. and Leavy, P. (2005). *The Practice Qualitative Research*. Sage Publications: London.

Bogdan, R. And Biklen, S. (2003). *Qualitative Research For Education*. Fourth Edition. A And B Publisher: New York

- Bryman, A. (1984). The Debate About Quantitative And Qualitative Research: A Question Of Methods Or Epistemology. *The British Journal Of Sociology*, 35(1): 75-92.
- Budd, J. and Hill, H.(2007). The Cognitive Social Lives Of Paradigms İn İnformation Science. http://www.Cais-Acsi.Ca/Proceedings/2007/Budd_2007.Pdf.
- Can, Y. (2005). Toplumsal Yapı Ve Değişme Kuramlarını Paradigma Temelli Bir Sınıflandırma Denemesi. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 29, 1-11.
- Comte, A. (1848). *General View of Pozitivizm*. London.
- Çiğdem, A.(1993). *Aydınlanma Düşüncesi*. İletişim Yayınları: İstanbul.
- Denzin, N. And Lincoln, Y. (2005). *The Sage Handbook of Qualitative Research*.Third Edition. Sage Publications: London.
- Ekiz, D. (2004). Eğitim Dünyasının Nitel Araştırma Paradigmasıyla İncelenmesi: Doğal Ya Da Yapay. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(4): 415-439.
- Fırat, N. (2006). Pozitivist Yaklaşımın Eğitim Yönetimi Alanına Yansıması, Alana Getirdiği Katkı Ve Sınırlılıkları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 40-41.
- Goles, T. and Hirschheim, R. (2000). The Paradigm İs Dead, The Paradigm İs Dead...Long Live The Paradigm: The Legacy of Burrell and Morgan. *The International Journal of Management Science*, 28, 249-268.
- Gordon, S. (1991). *The History And Philosophy Of Social Science*. Routledge: New York.
- Guba, E.(1990). *The Paradigm Dialog*. Sage Publications: London.
- Howe, K.(1998). Against The Quantitative-Qualitative İncompability Thesis Or Dogmas Die Hard. *Educational Researcher*, November.
- İnal, K. (1994). Eğitim Sosyolojisinde Yorumcu Paradigmanın Eleştirisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 27(2): 679-690.
- Johnson, B. And Onwuegbuzie, A. (2004). Mixed Methods Research: A Research Paradigm Whose Time Has Come. *Educational Researcher*, 33(7): 14-26.
- Kale, N. (2002). Postmodernizm- Hermeneutik Ve Eğitim. *Doğu-Batı Dergisi Yeni Düşünce Hareketleri Özel Sayısı*, Mayıs-Temmuz.
- Kanpol Ve Yılmaz.(1992). Eğitimde Yeniden Keşfedilen Postmodernizm: Farklılıklar Arasındaki Benzerlikler Ve Demokrasi Düşüncesi. *Educational Theory*, 42, 217-229.
- Kuhn, T. (1982). *Bilimsel Devrimlerin Yapısı*. Alan Yayınları: İstanbul.
- Lincoln, Y. and Guba, E. (1985). *Naturalistic İnquiry*. Beverly Hills,Sage Publications: London.

- Mertens, D. (1998). *Research Methods In Education And Psychology*. Sage Publications: London.
- Miles, M. and Huberman, A. (1994). *Qualitative Data Analysis*. Sage Publications: London.
- Onwuegbuzie, A. (2000). Positivists, Post-Positivists, Post-Structuralists and Post Modernists: Why Can...t We All Get Along? Towarda A Framework For Unifying Research Paradigms. *Educational Resources İnformation Center*.
- Patton, M. (1990). *Qualitative Evaluation and Research Methods*. Second Edition. Sage Publications: London
- Peca, K. (2001). Paradigmatic Differences İn Educational Administration. *Educational Resources İnformation Center*.
- Peca, K. (2000). Positivism İn Education: Philosophical, Research, And Organizational Assumptions. *Educational Resources İnformation Center*.
- Powney, J. and Watts, M. (1987). *İnterviewing İn Educational Research*. Routlage& Kegan Paul: London.
- Russell, B.(1997). *Batı Felsefesi Tarihi 2*. Say Yayınları: İstanbul.
- Sherman, R. and Webb, R. (1990). *Focus And Qualitative Research İn Education Methods*. The Falmer Press: London.
- Skirbekk, G. and Gilje, N. (2001). *Antik Yunan'dan Modern Döneme Felsefe Tarihi*. Kesit Yayınları: İstanbul.
- Strauss, A. and Corbin, J. (1998). *Basics Of Qualitative Research*. Sage Publications: London.
- Şimşek, H. (1994). Pozitivizm Ötesi Paradigmatik Dönüşüm Ve Eğitim Yönetiminde Kuram Ve Uygulamada Yeni Yaklaşımlar. *2.Eğitim Bilimleri Kongresi*, Ankara.
- Ural, Ş.(2006). *Pozitivist Felsefe*. Say Yayınları: İstanbul.
- Weinberg D.(2002). *Qualitative Research Methods*. Blackwell Publisher: Oxford.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayınevi: Ankara.